

Asia

EU; terveys; terveysministereiden epävirallinen videokokous (Maailman terveysjärjestön WHO:n reformi) 2.10.2020

Kokous

Terveysministereiden epävirallinen videokokous 02.10.2020

Maailman terveysjärjestön WHO:n hallintoneuvoston erityisistunnon (5.-6.10.) aattona Saksa oli kutsunut EU-terveysministerit epäviralliseen videokokoukseen keskustelemaan WHO:n uudistusprosessista ja EU:n roolista siinä. Jäsenmaat ilmaisivat vahvan tukensa WHO:lle johtavana globaaliterveyden toimijana ja kannattivat laajasti PJ:n ehdotusta EU:n yhtenäisestä ja proaktiivisesta osallistumisesta Genevessä käytäviin reformikeskusteluihin. Ajatusta EU:n oman päätöslauselman esittämisestä ei puheenvuoroissa suoraan kommentoitu, mutta varsin laaja joukko jäsenmaita toivoi EU:n ottavan prosessissa johtavan roolin. Yleisesti nähtiin, että WHO:hon kohdistuvat odotukset eivät vastaa järjestön kapasiteettia ja sille annettuja resursseja. Myös vapaaehtoisrahoitukseen vahvasti nojaavan WHO:n rahoitusrakenteen aiheuttamat haasteet noteerattiin. Useat jäsenmaat kertoivat WHO:lle koronapandemian aikana antamastaan lisärahoituksesta. Muutamat maat huomauttivat tarpeesta suojella WHO:n teknistä roolia ja varoittivat järjestön liiallisesta politisoitumisesta.

WHO:n pääjohtaja Tedros korosti vahvemman WHO:n aikaansaamisen edellyttävän odotusten ja käytettävissä olevien resurssien välisen kuilun umpeen kuomista. Tedros kiinnitti erityistä huomiota WHO:n tarpeeseen saada ennustettavampaa ja joustavampaa rahoitusta jäsenmailtaan. Komissaari Kyriakides totesi EU:lta odotettavan johtajuutta WHO:n reformissa, siksi oman päätöslauselman esittäminen olisi kannatettavaa.

PJ:n tarkoituksena on valmistella lokakuun puoleenväliin mennessä luonnos WHO-reformia koskevaksi EU-kannaksi, josta keskusteltaisiin uudessa terveysministerikokouksessa vielä ennen WHO:n marraskuista yleiskokousta.

Epävirallisen videokokouksen puheenjohtajana toimi Berliinistä käsin Saksan terveysministeri Jens Spahn. Suomea kokouksessa edusti valtiosihteeri Eila Mäkipää. Kokoukseen oli kutsuttu myös Maailman terveysjärjestön WHO:n pääjohtaja Tedros Adhanom Ghebreyesus.

WHO:n hallintoneuvoston 5.-6.10. järjestettävän erityisistunnon alla puheenjohtajamaa Saksa oli kutsunut kokouksen koolle keskustelemaan WHO:n reformia koskevasta prosessista ja EU:n roolista siinä. Keskustelu käytiin pj-maan valmistelevan tausta-asiakirjan ja sen sisältämien kysymysten pohjalta.

Puheenjohtaja, ministeri Spahn korosti lyhyessä johdannossaan tarvetta varmistaa EU:n yhteinen linja ja strategia tuleviin keskusteluihin WHO:n hallintoelimissä. EU:n roolin kannalta olennaista on päättää, haluaako EU tehdä omia avauksia vai keskittykö se vastaamaan keskustelussa muiden aloitteisiin. PJ toivoi jäsenmailta näkemyksiä siitä, tulisiko EU:n ja sen jäsenmaiden ottaa johtava rooli WHO:n uudistusprosessissa, miten WHO:hon kohdistuvien valtavien odotusten ja järjestön resurssien välinen kuilu saataisiin kurottua umpeen ja mitä ehdotuksia EU:lla voisi olla Kansainvälisen terveyssäännösten IHR:n muuttamiseksi. PJ tähdensi lopuksi, että WHO voi olla ”vain niin vahva kuin me jäsenmaat sallimme sen olla”.

WHO:n pääjohtaja Tedros kiitti monista konkreettisista ehdotuksista WHO:n ja kansainvälisen terveyssäännösten IHR:n uudistamiseksi, mukaan lukien Saksan ja Ranskan yhteinen avaus. Tedros painotti, että vahvempi WHO edellyttää järjestöön kohdistuvien odotusten ja sen käytettävissä olevien resurssien parempaa kohtaamista. WHO tarvitsee mm. ennustettavampaa ja joustavampaa rahoitusta. Tedroksen mukaan uusi globaali tilanne edellyttää innovatiivisia ratkaisuja; terveysturvallisuuden kokonaisvaltainen kehittäminen edellyttää kaikkien yhteiskunnan sektoreiden myötävaikutusta. Tedros peräänkuulutti sitoutumista nyt havaittujen haavoittuvuuksien korjaamiseen – Länsi-Afrikan ebolaepidemian kokemusten jälkeen annettiin runsaasti kehittämissuosituksia, mutta monet niistä jäivät toteutumatta. Tedros kiitti EU:n jäsenmaita kaikesta WHO:n saamasta tuesta pandemian aikana.

Terveyskomissaari Stella Kyriakides totesi EU:lta odotettavan nyt johtajuutta. EU jatkaa vahvaa tukeaan WHO:lle. Järjestön suurimpana rahoittajana EU:n ei tule komissaarin mukaan väistää vastuutaan WHO:n uudistamisesta. Kevään 2020 covid-19-päätöslauselmaprosessi oli osoitus siitä, mihin EU kykenee. Konkreettisena ensivaiheen toimenä komissaari Kyriakides painotti tarvetta muuttaa mekanismia, jolla vakava kansainvälinen terveysuhka (PHEIC) julistetaan. Lisäksi tulisi keskustella siitä, miten kaupankäynti ja matkustusrajoitukset voidaan erottaa toisistaan. Kyriakides toivoi EU:n ottavan johtavan roolin pandemiavarautumista ja -vastetta koskevan päätöslauselman laatimisessa WHO:n tammikuiseen hallintoneuvoston kokoukseen. Komissaari huomautti WHO:n vahvistamisen edellyttävän keskustelua myös sen rahoituksesta. Ennen IHR:n avaamista neuvotteluille komissio toivoisi tutkittavan keinoja voimassa olevan sopimuksen toimeenpanon tehostamiseen.

Käydyssä keskustelussa jäsenmaat ilmaisivat vahvan tukensa WHO:n johtavalle asemalle globaaliterveydessä ja kannattivat laajasti PJ:n ehdotusta EU:n yhtenäisestä ja aktiivisesta osallistumisesta WHO:n reformista käytäviin keskusteluihin. Ajatusta EU:n oman päätöslauselman esittämisestä ei puheenvuoroissa varsinaisesti kommentoitu, mutta laaja joukko jäsenmaita toivoi EU:n ottavan prosessissa johtoroolin. Jäsenmaat olivat yksimielisiä siitä, että ennen pidemmälle meneviä johtopäätöksiä uudistustarpeista tulisi odottaa käynnissä olevien arviointien tuloksia ja niihin liittyviä suosituksia. Muutamissa puheenvuoroissa ilmaistiin vahva tuki Saksan ja Ranskan valmistelemalle non-paperille ja sen sisältämille ehdotuksille.

Yleisesti nähtiin, että WHO:hon kohdistuvat odotukset eivät vastaa järjestön kapasiteettia ja sille annettuja resursseja. Eräät maat korostivat, että WHO:n kapasiteetin vahvistamisen tulee tapahtua järjestön nykyisen mandaatin puitteissa ja että samalla on suojeltava WHO:n teknistä roolia välttämällä sen enempää politisoitumista. Useat jäsenmaat kertoivat WHO:lle koronapandemian aikana antamastaan lisärahoituksesta. Puheenvuoroissa kuultiin toivomuksia vahvasti vapaaehtoisrahoitukseen nojaavan WHO:n rahoitusrakenteen uudistamisesta ja vapaaehtoisrahoituksen osalta tarpeesta varmistaa suurempi joustavan, korvamerkitsemättömän rahoituksen osuus. Pari jäsenmaata peräänkuulutti rahoituksen lisäämisen sijaan WHO:n toiminnan priorisointia ja sopeuttamista käytettävissä oleviin resursseihin. Tähän liittyen toivottiin myös, että WHO:n prioriteetit olisivat paremmin linjassa jäsenmaiden kansallisten painopisteiden ja tarpeiden kanssa.

IHR:n osalta peräänkuulutettiin ensin kevyempien muutosten (esim. PHEIC-julistuksen asteittaisuus) toteuttamista ja sopimuksen nykyisten määräysten täysimittaista toimeenpanoa ennen kuin sopimusta lähdetään avaamaan. Toimeenpanon seurantaan kaivattiin uudenlaista mekanismia, esim. ihmisoikeusneuvostossa käytössä olevan säännöllisen UPR-arvioinnin malliin. Huomioitiin myös jäsenmaiden vastuu ja erityisesti tarve toimia läpinäkyvästi IHR-yhteistyössä WHO:n kanssa.

Keskustelussa huomioitiin myös globaalin pandemiavasteen onnistumisen edellyttävän perustakseen vahvoja kansallisia terveysjärjestelmiä. Joissakin puheenvuoroissa WHO:lle toivottiin oikeutta päästä jäsenmaihiin tekemään itsenäisiä arviointeja, kun korkean riskin tartuntapesäkkeitä ilmenee.

Valtiosihteeri Mäkipää korosti puheenvuorossaan tehokkaan pandemiavasteen edellyttävän kaikkien yhteisiä toimia ja totesi Suomen horjumattoman tuen WHO:lle koronakriisin hoidossa. Suomi katsoo, että EU:lla on erityinen vastuu osoittaa globaalia johtajuutta ja puolustaa multilateralismia yhdessä samanmielisten maiden kanssa. Kaikkien WHO:n jäsenmaiden olisi syytä pohtia, antavatko ne järjestölle vaadittavat edellytykset sen tehtävän hoitoon. Valtiosihteeri totesi Suomen olevan valmis toimimaan aktiivisesti niin WHO:n uudistamiseksi kuin maailmanlaajuisten pandemiavalmiuksien kehittämiseksi. Terveysturvallisuuteen on jatkossa panostettava aiempaa vahvemmin kaikkialla. Kansallisesti vastuu terveysturvavalmiuksista on koko hallituksen asia. Globaalilla tasolla koordinaation tulee pysyä WHO:lla. Valtiosihteeri Mäkipää totesi Suomen odottavan IHR-arviointikomiteasta ja muista käynnissä olevista arviointiprosesseista tulevia suosituksia. Kiuru muistutti, että maiden terveysturvavalmiuden aukkojen identifiointiin on olemassa jo tehokas mekanismi, yhteiset ulkoiset arvioinnit (Joint External Evaluation, JEE), jota tulee vielä kehittää pandemian oppien perusteella. Lopuksi valtiosihteeri painotti, että ihmisten suojeleminen terveysuhkilta ei ole ristiriidassa talouskasvun kanssa. Hyvinvointitalouden avulla voidaan vahvistaa yhteiskuntaa, tukea vihreää toipumista, lisätä hyvinvointia ja parantaa valmiuttamme vastata tuleviin kriiseihin.

Komissaari Kyriakides totesi jäsenmaiden laajan tuen EU:n proaktiiviselle roolille WHO-reformia koskevassa prosessissa. Komissio on valmis tukemaan kaikin tavoin EU:n yhteisiä toimia, mukaan lukien oman päätöslauselmaehdotuksen laatimista. Tärkeää, että jäsenmaat toimivat Genevessä yksissä tuumin asian edistämiseksi.

PJ Spahn totesi EU:n vahvan roolin saaneen keskustelussa mittavan kannatuksen, nyt mietittävä vielä miten käytännössä kannattaa toimia. Jotta voidaan edetä, tarvitaan yhteisymmärrys sisällöstä, eli mitä EU WHO:n reformilta lopulta haluaa. PJ totesi tähtäävänsä siihen, että jäsenmaille jaetaan reformia koskeva EU-kantaluonnos lokakuun puolessavälissä. Ennen WHO:n marraskuun yleiskokousta PJ kutsuu koolle uuden terveysturvaministereiden kokouksen lokakuun lopulla tai marraskuun alussa EU-kannasta sopimiseksi.

Suomen edustajat

Valtiosihteeri Mäkipää ja virkamiesvaltuuskunta

Liitteet

Viite

Asiasanat	kansanterveys, koronavirukset, terveyspolitiikka, työllisyys- sosiaalipolitiikka- terveys- ja kuluttaja-asiat -neuvosto, WHO, YK
Hoitaa	SM, STM, TEM, UM, VM
Tiedoksi	EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, RUOKA, TULLI, VNK, VTV, YM

